

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntö VN/27681/2025

Valtiovarainministeriön lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on pyytänyt valtiovarainministeriöltä (VM) lausuntoa arviomuistiosta koskien sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023, *valvontalaki*) kehittämistarpeita.

Yleistä

Muistiossa arvioidaan valvontalain muutostarpeita siinä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmässä, jota aiemmin valvoivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira ja kuusi aluehallintovirastoa. Muistiossa ei ole voitu sen valmistumisen ajoituksen vuoksi arvioida nykytilaa, jossa palvelujen järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta valvoo Lupa- ja valvontavirasto. Muistiossa todetaan, että valvonta- ja rekisteröintitehtävien siirtyminen valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon avaa mahdollisuuksia valvontalain yhtenäiseen tulkintaan ja ohjeistukseen. VM katsoo, että jatkotyössä sääntelyn kehittämistarpeista tulisi erottaa

a) asiat, joissa säännökset ovat selkeät, mutta joissa toimeenpano ei ole onnistunut; sekä

b) epäselvyydet, jotka on jo ratkaistu tai jotka todennäköisesti ratkeavat valtakunnallisen Lupa- ja valvontaviraston yhtenäisten valtakunnallisten ratkaisulinjojen myötä.

Muistiossa on tunnistettu valvontalain kehittämistarpeita, mutta kehittämistarpeita ei aseteta kiireellisyysjärjestykseen. VM pitää kiireellisimminkin selkeytettävänä epäselviä toimivaltuuksia ja toimivallan aukkoja erityisesti silloin, kun ne liittyvät haavoittuvassa asemassa olevien palveluihin.¹ VM kiinnittää huomiota mahdollisiin kustannusvaikutuksiin, joita on tunnistettavissa etenkin Pohjanmaan hyvinvointialueella toimivan Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen aseman ja rahoituksen vakiinnuttamisessa, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen rekisteröintiin liittyvän menettelyn kehittämistarpeissa sekä valvontasääntelyn täydentämistarpeissa.

---

¹ Esim. sosiaalihuoltolain 28 §, lastensuojelulain 36 § ja vammaispalvelulain 34 nojalla myönnettävät palvelut (muistio s. 13), vammaispalvelulain 27 §:n mukainen kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta (muistio s. 18), turvakotipalvelut (muistio s. 21), vastaanottokeskusten sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu (muistio s. 36).

Valvontasääntelyn täydentämistarve

Merkittävä valvonnan toimivaltapuute vaikuttaa muistion perusteella koskevan hyvinvointialueella sijaitsevia yksityisiä palveluntuottajia, joiden yksiköihin kyseinen hyvinvointialue ei ole sijoittanut asiakkaita tai joilta kyseinen hyvinvointialue ei osta palveluja (s. 67–69). Valvontalaissa ei näyttäisi olevan säännöstä, joka oikeuttaisi tai velvoittaisi hyvinvointialueen valvomaan alueellaan tarjottavaa yksityistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelua tällaisessa tilanteessa.² Asialla on liittymäpinta myös hyvinvointialueesta annettuun lakiin (611/2021, *hyvinvointialuelaki*), jonka 10 §:ssä säädetään tuottamista koskevan vastuun toteuttamisesta ja sen valvonnasta. Lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisi varmistaa riittävät, tarkoituksenmukaiset ja ei-päällekkäiset valvontatoimivaltuudet hyvinvointialueille.

Hyvinvointialuelain muut muutostarpeet

Apulaisoikeuskanslerin käsityksen hyvinvointialueiden valvonnasta ja omavalvonnasta (OKV/97/70/2025)³ mukaan hyvinvointialuelain 11 §:n 3 momentin tarkoitus hyvinvointialueiden valvontaa koskevan lainsäädännön kokonaisuudessa on epäselvä. Säännöksen hallituksen esityksestä (HE 241/2020 vp) ilmenevät perustelut ovat ristiriidassa valvontalain kanssa rajoittaessaan valvontaviranomaisen toimivaltaa tutkia oma-aloitteisesti hyvinvointialueiden toimintaa mahdollistaen nykyisin Lupa- ja valvontavirastolle ainoastaan kantelun johdosta sen tutkimisen, onko hyvinvointialue toiminut voimassa olevien lakien mukaan. VM:n ja STM:n on perusteltua yhteistyössä lainsäädäntömuutosten jatkovalmistelussa tarkastella asiaa.

Lisäksi VM toteaa, että hyvinvointialueella tulee olla käytettävissään sekä omaa että hankittua palvelutoimintaa koskevat ajantasaiset tiedot, joita se tarvitsee valvontatehtävänsä toteuttamiseksi. STM:n tulisi jatkovalmistelussa tarkastella, edellyttääkö tämä lainsäädäntömuutoksia vai onko tietojen käyttöön liittyvissä mahdollisissa ongelmatilanteissa ollut kyse lainsäädännön epäasianmukaisesta tulkinnasta.

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen asema ja rahoitus

Arviomuistiossa todetaan, että erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä annetun asetuksen (582/2017, *keskittämisasetus*) 3 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaisesti Pohjanmaan hyvinvointialueelle on osoitettu asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämisen ja suunnittelun kansallisen yhteensovittamisen tehtävät. Keskittämisasetuksessa säädetty tehtävät rahoitetaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annettuun lakiin (617/2021) perustuvalla yleiskatteisella rahoituksella.

² Esim. kumotussa yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) säädettiin kunnan terveyslautakunnan tehtävästä valvontaviranomaisena kunnassa.

³ <https://oikeuskansleri.fi/-/apulaisoikeuskanslerin-havainnot-hyvinvointialueiden-valvonnasta-ja-omavalvonnasta>

Pohjanmaan hyvinvointialue on organisoinut keskittämisasiasetukseen perustuvan toiminnan Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskukseen. Arviomuistion perusteella jää kuitenkin epäselväksi, mikä em. keskuksen keskittämisasiasetukseen perustuva tehtävä on, sillä muistion mukaan valtaosa keskuksen tehtävistä on muuta kuin keskittämisasiasetuksessa säädettyä asiakas- ja potilasturvallisuuden valtakunnallisen kokonaisuuden suunnittelun ja yhteensovittamisen vastuutehtävää. Muistion mukaan keskittämisasiasetukseen perustuvaan tehtävään eivät kuuluisi valtakunnallinen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian toimeenpanoon liittyvät tehtävät (koordinointi, tuki, seuranta ja arviointi), seuraavan strategian valmistelu taikka kansallinen omavalvonnan osaamisen vahvistaminen ja että nämä mainitut tehtävät on siksi rahoitettu v. 2025 lähtien valtion talousarvioon erikseen varatulla vuosittaisella valtionapumäärärahalta (1,1 milj. euroa / v.). Keskus on saanut myös hankekohtaista rahoitusta.

Muistion mukaan keskukselle on todettu pysyväisluonteinen tarve ja tämä edellyttäisi keskuksen aseman, tehtävien ja rahoituksen vakiinnuttamista lainsäädännöllä ja että valvontalaissa tulisi säätää näistä siten, että sääntely tulisi saattaa voimaan ennen kuin keskuksen valtionapumääräraha päättyy 31.12.2027.

Edellä kuvatut määräaikaisella rahoituksella toteutetut tehtävät eivät vaikuta olevan keskittämisasiasetuksen 3 §:ssä Pohjanmaan hyvinvointialueelle määritettyjä tehtäviä laajempia tai niistä poikkeavia. Keskuksen asemalle ja tehtäville on näin ollen jo lakiperusta ja toiminta tulisi rahoittaa hyvinvointialueiden yleiskatteisella rahoituksella. Jos keskuksen toimintaa on tarpeen laajentaa tai muuttaa uusilla valvontalain säännöksillä, STM:n on huomioitava, että muutoksiin ei ole varattu rahoitusta julkisen talouden suunnitelmassa. Mahdollisessa jatkovalmistelussa tulisi myös varmistaa, että valtakunnallisella tasolla toimivien tahojen välille ei muodostu päällekkäisiä tehtäviä esimerkiksi Lupa- ja valvontaviraston kanssa.

Soteri-rekisteri ja palvelujen rekisteröinti

Kun luvituksesta siirryttiin rekisteröintiin, viranomaisprosessi muuttui käytännössä aiempaa kuormittavammaksi ja sen kustannukset kasvoivat, vaikka rekisteröintimenettelyn tulisi olla lupamenettelyä kevyempi ja kustannuksiltaan edullisempi. VM pitää perusteltuna, että Soteri-rekisterin ja rekisteröinnin kehittämistyössä priorisoidaan nykyisen rekisteröintimenettelyn sujuvuus, minkä vuoksi julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin siirtymäaika on katsottu perustelluksi jatkaa. STM on ohjannut valvontaviranomaisia käyttämään harkintavaltaansa mahdollisimman täysimääräisesti rekisteröintimenettelyn sujuvoittamiseksi ja keventämiseksi. VM pitää perusteltuna tarkastella uudelleen, ovatko kaikki rekisteröintiä varten annettavat tiedot tosiasiallisesti tarpeen valvonnan kannalta ja tulisiko toimitettavien tietojen laajuutta suhteuttaa organisaation koon ja palvelun luonteen perusteella. On perusteltua arvioida sääntelyn toimivuutta ja riittävyttä, kun rekisteröintimenettely on vakiintunut Lupa- ja valvontavirastossa ja lain soveltamisesta on kertynyt enemmän kokemusta.

Omavalvonnasta

Apulaisoikeuskanslerin em. käsityksen mukaan omavalvonnassa on alueellista vaihtelua ja tasoeroja. Hyvinvointialueiden omavalvonnan haasteena on käsityksen mukaan ollut myös omavalvontaohjelmien ja -suunnitelmien laatiminen sekä niiden vieminen käytäntöön. Apulaisoikeuskansleri kiinnittää huomiota siihen, että sote-valvontalain 31 §:n mukaan STM:n asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä muun ohella omavalvontaohjelman sisällöstä. STM ei ole toistaiseksi antanut tällaista asetusta. VM:n näkemyksen mukaan asetus on perusteltua antaa silloin, kun se on tarpeen toimeenpanon onnistumiseksi.

Arviomuistiossa todetaan, että omavalvonnan on katsottu olevan tehokkainta sen ollessa osa organisaation johtamisjärjestelmää. (s. 67) Toiminnan laadun, lain- ja asianmukaisuuden sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden järjestämisen ja varmistamisen tulisi myös VM:n näkemyksen mukaan olla osa sekä hyvinvointialueen johtamista (*järjestämistehtävä*) että palvelutuotannon johtamista.

Valvontalain soveltaminen Ahvenanmaan maakunnassa

Arviomuistion mukaan valvontalakia sovelletaan Ahvenanmaalla. Arviomuistiossa ei kuitenkaan täsmennetä, miltä osin Lupa- ja valvontavirastolle kuuluvat Ahvenanmaalla

a) Ahvenanmaan itsehallintolaissa valtakunnan lainsäädäntövaltaan säädetyt terveyden- ja sairaanhoidon sekä sosiaalihuollon alaan kuuluvat rajatut valvontatehtävät ja

b) valtakunnan lainsäädäntöön kuuluvassa STM:n toimivaltaan ja hallinnonalalle kuuluvassa valvontalaissa säädetyt valvontatehtävät.

Lastensuojelulaissa (417/2007) ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) on muistion mukaan Ahvenanmaan valtionvirastolle säädetty valvontatehtäviä mutta ei tarpeellisia toimivaltuuksia. Muutokset em. lakeihin valmisteltiin yhteistyössä STM:n kanssa osana aluehallintouudistuksen lainsäädäntöehdotuksia (HE 13/2025 vp) ja ne tulivat voimaan 1.1.2026. STM:n olisi perusteltua selvittää Ahvenanmaan valvonta-asemaan liittyvien lainsäädäntömuutosten tarve.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö, ylijohdaja

Ville-Veikko Ahonen

VN/27681/2025-VM-82

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: